

SZOKOTT-E ŐSZ LENNI PARAGUAYBAN? (II.)

(Regény)

BRASNYÓ ISTVÁN

ROKONAINKNÁL

Sugaras vetülék valaminek a fehér homlokzatán, meg ahogy belepotyog valami, gyümölcs talán, apró szemű, szinte sodródik a levegőben, az erősebb légáramlat is kibillenti zuhanásának merőlegeséből, forog vagy hánytörög netán, föl-fölbuzog a magasság felé, amely kivetette és gazdátlanná tette, hacsak erre a rövid időre is, amíg földet ér, úgyszólván beolvadva, odacsapódva hozzá teljes súlyával, és rátapadva, de az egészet be- vagy átszövik hanyatló napsugarak, s a fonadék alól puszpáng kél, támad vagy rezdül elenyésző teher alatt, felhő vagy madár érinti, nem annyira ellenségesen, mintha lecsapna rá, inkább csak véletlenül akad bele, talán búbánat ez a pikkelyszerű levelek között, bölcs felülemelkedés a talaj vonzásán, a sötétzöld, már-már feketéllő növényi árnyalat felkészítése a holdfény közeledtére, ahogyan majd az simítja — ekkorra azonban az ablakok zsalugátére az egész szemhatárt befogja majd, és egyáltalán el fog enyészni az afféle képzet, hogy kívül vagyunk-e avagy belül, és a számunk sem lesz fontos, sem az egymáshoz való kötődésünk, kapcsolatunk, amennyiben eddigre kialakult, más viszonylatokban fogjuk átélni létezésünknek ezt az óráját, vagy nem is teljes óráját, mert a nap sebesen halad a szemhatár felé, az alkonyi lét egy vigasztalan perce csak talán, amelyből hamarosan, nos, idejekorán fel fogunk ébredni, magunkhoz térünk majd kábulatunkból és villanásnyi ideig tartó szomorúságunkból, amit külön-külön élünk át, én természetesen még az úton, rálátva a teljességre és tudatom mélyén a kikezdhethetlen éberséggel, amely nem inoghat meg, mert ami következhet, az számomra fon-

tosabb az elernyedés által kiváltott jóézésnél, kellemességnél: tartózkodási helyem múlik most rajta, evilági státusom, néhány napi reményeim, hogy valaki netán hátulról megérinti a vállam, észrevétlenül hozzám settenkedik, hogy szót váltson velem, mert edzettnek gondol, keménynek, határozottnak; tehát hogyan is ábrándíthatnám ki, hogyha csupán felsejlek itt, mint valami látomás, magvető alakja a bíbor földeken, amint sebesen tovalábal — ezzel az indulattal lökni be most a léckaput: érkező, váratlan vendég!

Vagy később, vacsoránál lepni meg őket, amikor villahegyre tűzött héjában főtt krumplit hámoznak, elmélyülten hántják a párolgó héját és vájják ki a szemek helyét, mindegyik mozdulatuk só és olvadt zsír és szalonna fehérje, amíg csak egy hatalmas burgonyára nem akadnak, amely mint valami élőlény, ahogy egészben, szőröstül-bőröstül megfőzték, és most némi meglepetés, borzadás vagy épp csalódás olvasható ki a szemekből, hogy nem mozdul vagy nem adja tanújelét kivételes származásának, mert erre talán titkon számítottak, és most nem tudnak vele mihez kezdeni, mert elfogyasztani sok, darabolni pedig kár: tehát csak az én vacsorám lehet az a rendkívüli krumpli, mintha énám gondoltak volna, óriási étvágyamra, s kuncogva veszik tudomásul megjelenésemet, a gazda pedig jókedvében még az asztalra is csap, a szilvakék lábú asztal lapjára, mely oltára most e gyülekezetnek, s nevetve kerítenek a számomra széket, hogy mindannyian láthassák viadalomat a burgonyával, és hogy a belseje is olyan mutatós-e, mint a külseje, vagy üreges-e netán, akár valami állat gyomra — akként is figyelik minden mozdulatomat, mintha a krumplitól valóban tartanom kellene, mert nekem eshetne, rám vethetné magát, de az is elegendő lenne nekik, ha csupán egyetlenegy mozdulatot tenne, oldalára fordulna vagy bármit, ha legalább elképesztene valamivel, megrettentene, hogy kipirultan ugorjak talpra a helyemről, és nekik álló hétig legyen miről beszélniük, ezt mesélnék a szomszédoknak, sőt egyáltalán mindenkinek, akivel találkoznának, rólam pedig lassanként szárnyra kelne a hír, hogy én vagyok az az ember, aki csatát vesztett egy kölyökmacsckányi főtt krumpli ellen, amely pontosan a tányérja közepéről támadott rá, és nyerítve kergette előbb az asztal körül, majd ki a házból is, amíg csak nyoma nem veszett a sötétben; az most már egészen mindegy volna, hogy nekem-e vagy a krumplinak, a lényeket mindenesetre a csata lefolyása jelentené, és nagy kár, hogy nem került sor rá, hiszen ennél a háznál halt meg annak idején dédnagyapám, lehetett kilencvenesztendő, és a szék-

ről, amelyen ültem, épp az ágyára láttam, amelyik szintén szilvakék volt, s igen jól tartotta még magát, csupán a lábából kellett lefűrészelni valamennyit, „úgy félsuknyit, mert nagyon magasra csinálták”, mondják, miközben nevetek, a krumplin is, meg az ágyon is, mert bizonyára ott szeretnének engemet altatni, oly alacsonyan, megrögzött ellenségei a magasságnak, akik mindig is hadilábon álltak vele.

— Én leveszem rólatok a kezemet! — zengethetném meg ma a hangomat az alkonyatban, ha nem jutna eszembe az az idő, amikor itt kerékpárt toltam keresztül a legelőn, s ha akkor felültem volna rá, itt hagyhattam volna mindezt, elkerülhettem volna a jelenlétemmel kiváltott feszültséget, de mégsem ültem, pedig tudtam, hogy bánni fogom majd, a mindenét a hülye fejemnek, és most itt vagyok, egy aprócska növendék szegődik mellém közülük, aki még eléggé tapasztalatlan, nekem meg a képeken a sok zúzódás nyoma, és jönne velem a magasított sarkú cipőjében, ez két centi, meg tisztességesen ki is húzza magát, ez még kettő, vagyis összevissza négy, hát nem lesz tőle valami sudár, de mégis több a semminél, nem kallódik el már a barázda göröngyei között; és most elmegyünk a Pobedára, bár fürödni a medencében már késő van, akár az évszakot, akár a napszakot tekintjük, hűvös nyárvég jár ránk, inkább italozgatásra való idő, lámpafénynél, nem a sötétben, a sötétben való italozásról hamar lejár, kifejezetten nyári időtöltés a szabadban, úgyhogy most az akácfasorban vonulok a növendékkel, Varjúszem, mondom neki, az világít ránk a fák sötét tetejéből, vagy eltévedt csillag égi lovak homlokán, s már barátilag viszonyulok hozzá, ó, kurva rokonaink!

Azután alaposan a pohár fenekére néztél-e? Micsoda riadalom volt az az éjszakában, hogy nem tudtál tőle falut érni, hiszen nem is falú felé vtedd az irányt, illetve egyáltalán nem volt semmiféle irány sem, csupán az a takaró, amelyet már mióta vonszolok, éjszakai palástom! A kenderföldek felől számítva már nagy utat tettem meg: a szegedi út kanyarulatán eljöttem a szeghegyi útig, arról a Perczel úton átkanyarodtam a hegyesi útra, de valahol elértem a moholi utat is, és azon mentem a becsei útig, de itt még egy út akadt, elágazás egy kanyar után — csantavéri talán?, teljesen belegalyodtam az útvonalakba, és végül itt kötöttem ki, különben, mondhatni, ismerős vidéken jártam, mert melyik vidék nem ismerős, vagy legalábbis valamennyivel ismerősebb a Szahara labirintusánál?

Ám mindig kénytelen vagyok visszatérni oda, amikor az időben vagy túl az időn oldalamon asszonnal elindulok rokonaink házá-
nak ősi barlangrendszere felé, felkerekedve vagy csupán ide érke-
ve, több megérkezés és több kísérlet után végre sor kerül aláme-
rülésekre, amire titokban egész életemben várakoztam, illetve nem
is titokban, hanem a várakozás érzése kifejezhetetlenül ott lappan-
gott bennem anélkül, hogy tudhattam volna, mikor kerül sor fel-
oldására, milyen alakot kell ahhoz öltennem, pontosabban formáló-
dásom mely pillanatában fog bekövetkezni, mikor éri el bennem
az idomulás azt a szintet, amikor óhatatlanul átömlik, belesordul
ebbe a másik minőségbe, öntudatlan kísérleteim nyomán végül is
eredményre jutok, illetve nagyobb eredményre a pusztá várakozás-
nál és vonszolódásnál, mielőtt végleg elhatalmasodna rajtam, pusztai
szerzet lennék és a végtelenben fürkészném majdani otthonomat,
híján minden leleménynek, mert ez leselkedett rám egész idő alatt,
vagyis attól a pillanattól kezdve, amikor rokonaink házában meg-
születtem, olyan távlatokkal — hiszen mennyi egy emberöltő? —,
hogy egy napon ott is fogom végezni, és ezzel máris nyilvánvaló
alárendelt szerepem, amin nem is akartam változtatni; időnként
ugyan felgyülemlett bennem a viszolygás, nos, mindig ez taszított
ki az utakra, ahol vereségem lépésről lépésre nyilvánvaló volt, vagy
ágyban feküdtem valahol, és ezzel is kétségtelenül szerencsétlenséget
okoztam vagy váltottam ki, képes voltam messziről is meglazítani
a bármire is irányuló idegen figyelmet, oly elkecseregetten szálltam
meg az idegen gondolatokat, ott kutattam megoldás után, illetve
másokat is a tulajdon céljaimra használtam fel, kis híján már-már
gyilkosságoknak lettem a kiváltója, pedig csupán a nehézked-
déssel szálltam így szembe, amely elhatalmasodott bennem vagy
rajtam: mindenesetre hosszú utak vártak rám, emlékszem a kender-
gyárakra és a téglagyárakra az utak mentén, egy malomra, büzlő
disznóhizlaldákra, a kőrisfákra a zöld bogarakkal, a kúp alakú
tyúkólakra a tanyaudvarokon, amelyek fehérre meszelten messzire
világítottak az őszi ég kék zománcos háttéréből, kőkeresztekre az
utak mellett, határutak kereszteződéseinél a magasra halmozott há-
romszögelési pontokra, a löszpartokra a szinte alázuhanó keréknyo-
mokkal.

Amikor egy alkalommal a kenderáztató tükrében, a bűzös és
lepedékes vízben megláttam arcmásomat, s odahallatszott valami
rémséges emberek kiáltása is, egyenruhás csőszöké vagy öröké, fel-
ügyelőké, míg akik dolgoztak, leginkább hozzám hasonlítottak, és

hangtalanul mozogtak, mintha a kiáltozók hajcsáraik lennének, tozhat, ha úgy tartja kedve, magasabb beosztásban van annál, aki-vagy netán azok is voltak, mindenesetre, aki kiáltozik vagy kiál-nek némán kell dolgoznia, a levegője ugyanis úgy van beosztva, hogy egy kiáltás is kibillentené munkája ritmusából, s az elkezdett műveletet semmiképpen sem tudná befejezni, itt, mondjuk, a fejére és a szeme közé csorgó lé miatt az egészet előlről kellene kezdenie, és még be is mocskolná magát, a ruháját, amelyet ki tudja, mikor fog majd váltani, s én önkéntelenül is azonosultam ezekkel az emberekkel, s ha nincsenek a felügyelők, bizonyára közéjük is állok, ledobva magamról fölösleges gönceimet, bár ennek is formális akadályai lettek volna, a sűrű, kendervászon kötésű címeres munkakönyv hiánya meg hogy orvos sem világította át röntgenkészülékkel a mellkasomat, rácsodálkozva az ekránon kirajzolódó, fluoreszkáló csontvázamra; tehát odébb kellett vonzódnom, bár sikerült lát-nom az általam oly szívesen felhánytorgatott kender átalakulási fo-lyamatát, legalábbis e folyamat kezdetét, mert a gyár körzetébe már nem merészkedtem be, a tilolóig, mondjuk, a földkerekség leg-szörnyűségesebben gomolygó, fortyogó vagy zakatoló munkafolya-matában? kínzóüzemében?, ahol megtörtének az elevenek és vasporfák közé vettetik a kevélység, hozzá képest kutyafasza az a por, amit a szél ver netán az ember szemébe, és a sivatagi számum egy könyörü-letes isten tapintatos bosszúja, ez nem betemet, hanem kifordít, akár a piócát, amikor botra húzzák, akiknek ez az együgyű játékszerük és szórakozásuk — s habár itt nem voltak rokonaink, eleve kizárt-nak tartottam, hogy ide telepítsem magamat, itt keressek magam-nak fedezéket, itt üssem fel egy kenderkazal tövében a sátorfámat, a tűzveszély miatt lemondva a dohányzásról is — nem, ez csupán egy pillantás volt a víztükörré, akár valami vak szembe, s ez a ki-látás elborzasztott, inkább a békás tavak felé lökött, akár elmerülni is a lassan áramló s feljövő hínárban; törékeny, zöld pamacsra nő a fülemből és a szememből, benne él.

Ha még volna is más mondanivalóm erről, rokonainknál szerzett tapasztalat, vagy csak a rókalyukak körül, amelyek ősz végén egy-szerre ott vannak a kazlak alatt, az már nem épül be a sörhabba, amelyből szólnék most, de a növendék a tövemben erővel másról beszél; hanem az ember végül is kiér ebből, földet ér vele a menny-bolt nagy ördögmalma, valami jeles napon, szentnek a neve nap-ján, és már ott darvadozik középen a hosszú-hosszú, deszkaszálak-

ból ácsolt és fehér ágylepedőkkel leteregetett asztal sarkán, alkotásokon edződve, délutáni felkiáltásokon:

— Miért nem azt írja meg a szovjet sajtó — horkan fel távolabb egy szenvedélyes újságolvasó, aki mintha fuldoklásából merült volna egy pillanatra a víz fölé, de most akaratos karok fonódnak rá, visszahúzzák a helyére, óhatatlanul is valami Laokoón-csoportot alakítva ki, csupán azért, hogy elejét vegyék az eszme-futtatásnak; menzai jelenet, menet közben szedem fel az ilyesmit, az éttermek világa igencsak ismerős előttem, ezekből a típusokból kellene összeállítanom a magam jellemét, ha egyszer netán majd szükségem lenne jellemre: az első egy pacák, aki állandóan attól tart, hogy megmérgezik, ételét-italát beporozza valami lilás vacakkal, ami leginkább a káliumpermanganátra emlékeztet, vagy épp az is, hi-permangán; azután egy fasz, aki a bejáratnál szokott ülni, és reménytelenül szenvedő arccal egyre-másra megállapítja a felszolgálónőről: Már megint a W. C.-n volt, már megint! Nem igaz, hogy valahányszor kezet mos! (Ennek alighanem az a legnagyobb gondja, hogy legalább a levesében nem láthat pinaszórt) — nos, ez az egész itt egy menhelyi agglegénykonferencia, miközben asztalomnál egy butyula azt fejtegeti egy repedt csigaháznak, akire már csupán ököllel kellene rácsapni, hogy szétessen, miszerint a németek az orosz atombombát körül tudják keríteni (mi a szarral? — szólnék közbe? vagy ütném össze a fejüket? Négy-öt magyar összehajol?); és a dolog teteje az, amikor egy jól megfigyelhető alak, hajszal híján kétméteres, egyszerűen nem tud választani a felkínált kétféle étel közül (úfzte u sosu, bosanski lonac) úgyhogy helyben vagyunk, Bálám számára, arra jutván, hogy gond óhajaink megnevezése, kitoldódik a küzdelem határa is.

S én, íme, leereszkedvén küszöbötökre!

— Nem fogok én a ti küszöbötökről morzsát csipegetni — fogadtam meg, de elvakít a szerelem, asszony van velem, egyszer még erős ütőkártya lesz mindez a kezemben — járok körbe-körbe a diófák alatt, egy-egy lehullott vagy varjúcsórtól levert termést fel is emelek, még egészen tiszta, nem hempergették meg orrukkal a disznók a porban, ahogyan esetleg a fejemet fogják egy napon, ha így folytatom, vagy folytatom, ahogy folytatom, eléggé magamra tartozónak érzem ezt a dolgot, ha van vonatkoztatás vagy viszonyítás, az csupán velem lehet kapcsolatos, akármikori, mert ezerszer elmentem itt korábban is, ugyanilyen őszel, határozottan emlékszem a feljegyzéseimre, bizonyára délután róttam fel ezeket a

sorokat, zárt helyen vagy kerti asztalnál a bukó nap fényében, égaljról tükröződő visszfényben, sebes vonásokkal, mielőtt szemem előtt teljesen elsötétülne vagy túláradna a tinta gyászos, megcsomósodott és beivódott vérfoltokat sejtető leve, gyermekes betűim a látóhatárig elérnek, írok a gyepre, a lombra, futtában sebes rajzot készítek, hátha szükségem lenne ezekre a vázlataimra, bár kötve hiszem, hogy még egyszer felismerném a helyet, a bajt, amibe keveredhetnék, vagy a lelke, a lelkiismeretem, nem élek azonban azzal a jogommal, hogy panaszkodjak: itt, kérem szépen, a korcs fák alatt meg a csalitban nem történik semmi. Én-én-én-én dadogok; nem mondom a magamét, előbb felmondom, majd szóról szóra le is írom, s utána még elolvasva utólagos javításokat eszközölök, szabatossá igyekszem tenni mondandómat, mintha másnak készíteném, esetleg jelentést írnék, senkinek a semmiről, de azután a kép, betetőzve az éggel, folyóval netán vagy csupán vízfolyással, nem tudom mivel, ez kész rejtelem ma már — a magasban habos felhők, hófelhők talán, máris harapós idő készül, mutatja be a pillanatot a skicc, úgyhogy összébb kell húzni köpönyeket, hacukát. Valaki majd képzeletben őrt áll, ennek nem szeretnék a bőrében lenni, este lesz, felerősödik a szél, amiből itt tüzet lehetne rakni, azt elsodorja, húzza, mint fénylő sávot, üstökös csillagot, görgő fényballangót, tüzesvas-labodát valami mélység felé, amerre tartunk, nos, ha tartunk: szedelőzködünk.

Annyi idő után azonban mindez pusztá fantázia, amelynek nincs megjelenítése, ha emlékezetemet a valósággal vetem össze, a kép semmiképpen sem tökéletes, csupán egyszeri, ahogy valamiből valamivé válik, valami lemorzsolódik belőle, teszem azt, bealkonyodik: a sötétséget, ami végül lesz, nem szeretném innen szemlélni, hiszen a kép becsukódik, mintha hátat fordítanék.

Mikor nézhetek én a magam martalóc dolga után: sörös vagy boros hordók hajnalig tartó nyergelése jár minduntalan az eszemben, hitelben, ingyen, akárhogy; járom Európa zordonabbik felét, otthonos lennék Törökországban, ki lakna meg tömlöcöt kenyéren és vízen, ha tudna olyan ígéket, amelyeknek minden betűje kárhózat, káromlás, és felgyújtának a világot, belefojtának egy vizelet-tócsába, és most én ebben az új pozíciómban ácsorognék-e akasztófa alatt, hogy tekintetemtől szörnyethaljon a hóhér, ha-ha, de azért még hajléktalan vagyok, minden vagyonom ez a katonapokróc. És ha esni kezd a hó, arra gondolok az őszben. Lesz-e valami, vagy, mi lesz azzal a képpel, amit gondolatban itt most ismét át-

tanulmányoztam, napáldozat tájban? És egy madár szárnyshintása takarta el a szemem elől? Baljóslatú események fészkére szállt?

Érezhetők-e puszta körvonalak, hogy ne mondjam, ködös kontúrok, habár az emlékezetem feneketlen zsákjába ez is belefér, valaminek a bővében vagyok és külsőm mit sem változik tőle. A bor, az el tud banni velem, amit majd iszok, folyamatosan, ma vagy holnap vagy az idők végezetéig, habár bizonytalan elképzelés előtttem, hogy a világon valamiért is zsoldot vagy bért adnak, a borra, az utca sarokkövét, azt adják, azt ölelem, öleld, éjszakára, valami fakó álca csak a mély felett, a magam látványa öli el az ég képét, a puszta látványhoz ez az üres ábra.

Most már nem érdemes közeledni hozzá, egyszerűen csak bámulni kell, elképedve vagy csalódottan, mint aki reményeket is fűzhetett volna hozzá, vagy csak a tükörképéhez, egyszerű képmásához akár, amely füstölög, felcsap a gőzben, a szalmacsóvalángban, nagy hólyag ürül fenn, hát ürítsd csak, ez az az idő, majd közelébb lépek én tehozzád, meglásd, majd adok én neked!

Végül is elképesztőnek, egyenesen bámulatra méltónak találtam, hogy milyen gyorsan tudnak kapcsolni azok a hülyék, ott, a söntésnél meg mit tudom én, még hol, volt belőlük mindenfelé, akik itt minimum szombat esti szemlére gyülekeztek, egy részeg brigadéros is, aki lóháton érkezett, még kora délután, de lóháton már nem tudott távozni, és látszott, hogy néhányan az ide valósiak közül, akiknek valamiért a begyükben lehetett, egyszer talán megoldoztathatta őket úgy istenigazában, amikor a határkörébe keveredtek, azt fontolgatták, hogy „tenni kellene valamit a lóval”, és biztosan nem arra gondoltak, hogy felültetik rá a brigadérost, hanem inkább arra, hogy eloldják a kötőfékjét és egy nagyot a farára csapnak, az állam ezzel nem fog károsodni, mert a ló egyenesen az istállója ajtajában fog megállni, és türelmesen megvárja, míg leszámározzák, hogy utána ehessen, mert az ivást már előbb el fogja intézni zablával a szájában és nyereggel a hátán, csöndben, a kút meillettí vályúnál, mert ekkor még azt gondolják, hogy a sötétben ember is van vele, bár elég tökéletlen ember lehet, ha előbb meghajtja, és utána nyomban itatja is, de embernek nyoma sincs, és a ló sincs meghajtva, hanem szinte röhög magában, ezek a volt katonalovak mind ilyen röhögősek, és mind értik a heccet, fiatalon lenyomták a maguk egy-két-három évnyi frontszolgálatát, végeredményben zömmel többször is sebesült túlélők, és azt sem tudni pontosan, Európa mely részéből valók, a nyakukba égetett sorozási számukat

nem lehet határozott útmutatónak venni ebben az ügyben, mert Európa hány országában írnak cirill betűkkel, és a cirill ábécé hány nyomtatott nagy betűje azonos a latin ábécé valamelyik betűjével: tehát egy lónak esetleg jóval több rejtélye lehet, mint az emberek többségének, csupán az istálló öt vagy hat apró termetű, lerobbant, folyós lábú vagy félvak lováról biztos az, hogy „orosz”, Oroszszágról pedig annyit mindenki tud, hogy hatalmas, de azért ezek a lovak is származhatnak még tíz másik országból, mert azért a világ is elég hatalmas, és a sors még kiszámíthatatlanabb, főleg ha az egy ló sorsa, és már a legelején olyan méreteket öltött, hogy azt egy lónak kell majd elviselni, még ha háborús veterán lesz is.

Amint a zaj elül, a patadobaj, és a ló a kengyelen himbálózva magával ragadja kora ifjúságomat, az emberiség kora ifjúságát, és egyszeriben nem vagyok képes megérteni a heccet, amin itt oly rendkívüli módon nevetnek, rajtam nevetnek talán? — közlöm is a növendékkel, hogy én innen elmegyek, tovább egy házzal, vissza szeretnék jutni a lefűrészelt lábú szilvakék nyoszolyához, akár valami ravatalhoz, hogy elbúcsúzzak tőle, nem pedig hogy benne aludjak, miként ő gondolhatja, de sokkalta egyszerűbb, ha nem kapcsolódom be a gondolatmenetébe, valami lehetetlen dolog ez, hogy nem érdekel az idegrendszerének a tűrőképessége, hogy mekkora az a megterhelés, amit könnyen viselhet el, megtarthatna-e engemet, aki rokonaimat keresem, pontosabban rokonokat keresek nagyképűségemhez vagy arcátlanságomhoz, s eddig akit találtam, az épp dadogós volt, s elég volt meghallgatnom egyetlenegy élcét, hogy nyomban fel is kerekedjek, akárcsak most innen, mert a csatánóját sehogyan sem tudtam kívárni, és föltétlenül valami illetlenség lehetett, ám sehogyan sem tudta kinyögni, egye meg magát a fene, mondtam neki, mit kezd itt nekem vicceket mesélni, fújja meg a vicceit, ha részeg lenne, nem mondom, meg én is részeg lennék, akkor holnap estig is elhallgatnám, legfeljebb lelökném a székről, vagy megpróbálnám fellökni székestül együtt, de azt mégsem várhatja tőlem, hogy józanon kezdjem el öklözni, hogy elhallgasson már, és most egyszerre ugyanez a helyzet itt a menzán is, ezek a bánattól meglegyintett emberek meg a brigadérosuk meg a lovak, ahogy egy pillanatra öröm ül ki az arcukon, mert amit véghezvittek — véghez mertek vinni —, már-már lázadás, pedig hát hol van ez még attól, hogy lázadás legyen — és eszembe jutott, vagy inkább hirtelen feléledt bennem egy réges-régi sakkjátszma, különös figurákkal, aranyszegélyű sakktáblán, és a csikó figurájának felszegett nya-

kát teljesen elborította a dúsán lobogó habfehér — meg épp ellenkezőleg: koromfekete — sörény, hogy egy pillanatra megtorpant az ember ujjá a levegőben, mielőtt érintette volna, tartva a váratlan és hirtelen harapástól: de nem, ez nem az az éjszaka volt, más volt a minősége és a tapintása, más eszmére feszítették ki, és más simítás esett rajta, nem csendült úgy, ahogy egy kard pengéje csendülne meg, és tudnom kellett volna, hogy a valódi rokonaim nem erre felé vannak, hanem amott, ahol azt a batyut vagy pakkot cipelem az őszi ég alatt, azt a vidéket az idő egy rétegében talán még hazámnak nevezhetném, ha lenne bennem erre elég bátorság vagy körmönfontosság: emlékszem, álltam a répa föld szélében, és cipőm orrával igyekeztem széthajtogatni a terebélyes leveleket a sorok között, de teljesen elborították a földet, korai volt még az idő, s az éjszaka bőséges harmat hullott, az árokpart fűvén majdnem seggre huppantam, annyira csúszott, s akkor odalett volna az egyetlen viselhető ruhám; a nádas már körben megéledt, csupa pityegés meg elnyújtott füttyező, a szállásokat ekkor még nem bontották le, de már épp elég némák voltak, ember csak épp mutatóba, mintha közvetlenül ezt megelőzően járvány söpört volna végig az egész területen, az a régi, a szokványos, amely után senki sem marad, de most még voltak, hevítette a nap az emberi nyomorúságnak ezt az árnyékos oldalát, rásütött egy kifeszült pókfonalra, amelynek közepe a légáramlat nyomása alatt egészen megengedett, várható volt, hogy valahol a közepén elpattan, de nem pattant el, hanem lassanként visszahúzódtott, s már egészen lazának tűnt, s most amarról áramlottak alacsonyabban a nyirkos és hűvös illatok, a vízről, amely nem is látzott a sűrű növényzet alatt, megint csak kaszanyűg és ménta, s arább a nádszálak, alaposan megmerülve a vízben, mintha a koszos és barnás vízszint emelkedett volna valamennyit az utóbbi napokban vagy az utóbbi egy hét alatt, pedig se eső, se semmi, inkább kintartó nyár deréki aszály, csupán a gyümölcsfák lombjába nem vert még éket a forróság, de néhány akácfát már alaposabban megsuhintott, szörnyen el tudnak satnyulni, csenevészsedni különben is, és akkor még évről évre nyakukba venni ezt a nyarat, az egyre-másra támadó fényes, sárga porfelhőket a löszpartok irányából, meglepő, hogy azokon túl mintha más világ kezdődne, sem a Nap nem jár arra, sem más jele nincs az életnek, semmi vonulás, meddig állhat ott vajon az idő, történt-e kísérlet a végleges megállítására, vagy épp azt a kísérletet éljük, rajtunk megy végbe, ezt szemléljük, anélkül,

hogy tudnánk, kezdetét vette átalakulásunk, idomulunk hozzátok, mindenfajta rokonaink!

Akkoriban még a tata tartotta errefelé kordában a világot — az ördögbe is, ez az én fajtám olyan gyorsan elkezd öregedni, hogyha így folytatják, hamarosan öregem is fognak a világra jönni, kis rancos, fonnyadt tökű öregemberek születnek majd, csupán az hazudik le valamennyit a korukból, hogy egyetlen szőrszál sem lesz rajtuk, és csak azután indulnak majd növekedésnek, lesznek belőlük megvénytült kisfiúk és elaggott legényemberek, akik a lábuk nagyujjával tanulják meg a nevüket leírni a porba a léckerítés mellett, és valószínűleg minden érzés kiveszik majd belőlük, nem lesz többé szerelem, de még csak vonzódás sem, a közösségek szabályai irányítják majd minden megnyilvánulásukat — a tata is így gondolhatta, s ez a gondolat köthetett meg a testük körül, akár valami cementlap, hogy csupán a fejük maradt ki belőle, hogy némi levegőhöz jussanak; csupán azt nem tudni, hogy ez örökkéig fog-e tartani, vagy a zárlat egy napon vagy egy nemzedék jöttén hirtelen fel fog szabadulni, s akkor ötvenévesen már aligha kell engedelmeskednie az embernek, nem kell többé más akarata szerint élnie, nyugodtan mehet a saját feje után, amerre a lába viszi, hogy ne mondjam, amerre a feje viszi, vagy valami azért mégiscsak viszi, kell, hogy legyen ennek a világnak valami mozgató- vagy hajtóerője, csak tart valamerre, vagy legalábbis jön valahonnan, tehát a mozgás emléke a bénasága előttről valószínűleg még szunnyad benne, emlék vagy elnyomott ösztön formájában, s egyszer csak megindul, valaminek így is, úgy is ki kell váltania, a szerveződésnek magasabb fokára kell lépnie annál, ahol megfeneklett, ennél a kordában tartásnál vagy mi másnak mondhatnánk, tompafejűségnek, az öntudat pusztulásának, az emberi méltóság feladásának, egy határnyi jó gyerek és vén szatyor lapításának, visszazuhanásának a prenatális értelemben, szinte a vízfűjűség határára: ennek valahol feltétlenül van eredete vagy legalábbis kezdete, kell léteznie egy olyan kozmikus pillanatnak, amikor az egész gyakorlattá fogalmazódott, szokásjogi hatályosságot vett fel, valamitől megszabadult, hogy valami mássá legyen, és ez lett az a más, egyszóval ezzé lett, ami most, s ebből nem araszol kifelé, hanem megkapaszkodik benne, ahogy a kígyónak lába nő és szárnyra kap a tojás, ezt kellett volna korábban felismerni, a bánatok és a nagy ivászatok helyett, esetleg után, hogy egy külön ösvényt tapostunk a tulajdon fejünkben vagy gondolataink között, s arról most már letéríthetetlenek vagyunk, nem létezik olyan érv,

amelyik felszánthatja, mindig korábban kelünk mi az ekevasnál! Tehát a tata alakja az utolsó, ami még felmagaslik a tudatomban, tömör, akár a kerékvető kő, vagy bizonyára volt idő, mikor ilyen tömör volt, hegyesre fent vastag bajusszal és vagy egyhetes ősz borostával az arcán, fekete, kinyomott tetejű kalapban, de hát ez is inkább valóságos búbánat, úgy látszik, nagyon gyermek lehettem még, de a fontos az, hogy megadatott számomra a felnőttkor, amely valóságos kincs, ha az ember egyszer el tudja érni, nem ragad le valahol félúton vagy nem lép át rajta az idő, ahogy a ló lép keresztül az emberen, ha véletlenül a lába alá keveredik — ezen ugyanis túl kell jutni, nem annyira fájdalmas, mint inkább kínos dolog, túl kell tennie magát az embernek az idegen jelenlétén, a cuppogás és a fintorgás egy pillanatban felugrasztja az asztaltól, hevesnek mondható mozdulattal, amely nem vall a békés környezetre, sem esetleges neveltetésre: van tehát a forralt tej, ahogy a reggelben felfut a hajba, ügyelni kell, hogy széjjel ne áradjon a platnin, nem szabad engedni, hogy túlságosan mély lélegzetet vegyen valahonnan önmaga fehérségéből, ahogy megcsapja a füst (a szél mindig, emberemlékezet óta befú a sötét kürtökbe, ez a szél, ami öröktől fogva közönséges fikció, amikor a levegő annyira felmelegszik, hogy kezd felszállni a harmat, teljesen kiegyensúlyozódik a légnyomás, s a magasságot valami gyöngyház rekkenti meg), ez kíséri az emberiség tűzhelyeit, meg a korom szaga, amely iszonyatos rombolást végez az anyagban, mint végtermék, miután cseppfolyóssá lesz, és megállíthatatlanul szivárog minden irányba, a szaga jelzi kiterjedésének határait: egy olyan folyamat, amelyet nincs mód megállítani, nem segít a hevítés, az égetés vagy a kaparás — nos, ezt sem tudom eltűnni, az ördögnek ezt a verejtékezését, amely sárgán üt át a falon, mintha ingként venné magára a házat; inkább már akkor a kávé, vagy csak a bőrszűrt tejbe hullott megégett kenyérhéj darabja, ahogy egyre barnább és barnább színt ereszt, s ez végül emlékeztet, felidézi előttem egy majdani kávészínű puplingatya látványát, kertben, gyümölcsfák alatt, a talajt vagy felszántották, vagy malacok túrták fel, és valami kései zöld szálak sarjadtak belőle, leginkább árpára emlékeztettek volna, ha nincsenek letördelve és megcsócsálva, a kalászkok helye már üres, és a föld már reménytelenül száraz, nagy rögök akadályozzák a járást, akár valami köves terepen, s ezeket már eső sem tudja elintézni, hanem majd csak a fagy, de az sem elsőre, ám most még hosszan ki fog tartani a jó idő, a por térdmagasságban szinte

mozdulatlan réteget alkot a gyeptől, még távolabb is majd nagyobb magasságban az alkonyati levegőben, hanem az még odébb lesz, egyelőre csak itt állunk, hogy szót váltsunk valamiről, egészen jelentéktelen dologról, amiről egy futó látogatás alkalmával lehet, még a szándék is rövid abban az időben, amennyi itt el fog múlni felettünk, a szándék arra, hogy bármi nehezebben körülhatárolható vethessünk fel, tompa indulat ez az ilyen meddő fák alatt, bár az egyik koronájából időnként, akár valami jelre, néhány körte hullik le, távolabb vagy közelebb, mindenesetre kiszámíthatatlan rend és elosztás szerint, habár huzamosabb megfigyelés alkalmasint megeléné a logikáját; a kávészínű puplingatyát viselő ember minden bizonnyal ezt a kifakult közeget lakja, a zörejei és a nyirkorgásai otthonosak lehetnek a számára, az ablakkereté, mondjuk, amelyet a tél jöttén már nem biztos, hogy be lehet majd csukni, sőt inkább biztos, hogy nem lehet majd becsukni, a tavaszon ki sem kellett volna nyitni, hogy egyáltalán valami formája maradjon a körülhatároltságnak, de innen már kinyomult az, ami sohasem fog visszatérni — ezzel az elszántsággal, kérdezhetné, ami a szívemben van, bárki más jutna-e valamire, azonkívül, hogy felkiáltana: csalás van ebben is, mint akármi másban, ha lenne, aki elhinné, jóhiszemű ember, azt kellene közelebb húzni és megölelni, ölelni, amíg csak szusz van benne, talán van néhány ilyen fogás a világon, pusztán kézzel kivitelezhető, afféle kocsmai ügyesség, hogyha az ember eléggé józan, ne szalassza el zsákmányát, ahogy le lehet ültetni egy lovat, féken lehet tartani egy bikát vagy akármit: hanem ez már túljutott azon a percen, megsavanyodott a pillanata . . . inkább akkor már az, amit lassan ki lehetne emelni a helyéről, legyen akár szentségtörés is, a küszöb fáját, amelynek alaposan ellátta a baját eddigre a szű meg a korhadás, milyen fa volt az, amelyből annak idején ácsolták, hol az a vándorló rönk, milyen Kárpátokból ereszkedett lefelé, melyik Tiszán, de végeredményben mégiscsak eljutott ide, és most itt alszik a hegy álma, sohasem értettük meg egymást, más a repedés és más a hasadás nyelve, az éké, de mindenesetre ott volt még a tuskó, amelyet kerülgetni ugyan lehetett, ám a fejsze egyszerűen elakadt benne, elakadt benne a vesék szava, mintha valami mást akarna mondani, csak csettegés lett végül, így járt vele mindenki, messzi földek híres hasogatói és aprítói, olyanok, akik sziklákból értelmes darabokat tudtak lefejtetni, itt egyszerűen elakadt minden tudomány, rá lehetett mondani, hogy a tuskó még egy ideig tuskó fog maradni, egyáltalán miként került oda, ahol

áll, terpeszkedik vagy nyomja a földet, csetleg fogást keres rajta, hogy betörje, de mily haszontalan nagy darab valami különben, s ezzel vége is volt minden rá vonatkozó külön mondandónak, traktorral kellene elvontatni valahová, ha erre hajlandó volna, mármint idegen erő akarata szerint mozdulni, de el fog múlni még sok idő, mire akad valamirevaló traktor, amelyik nem fog elülni az erőlködéstől a földben: ahogy ez a két valami majd méregeti egymást, és hogy melyik lesz láncon meg kötélén, majd figyeljünk oda, hiszen így is, úgy is a tuskónak fogunk szurkolni, ha másért nem, azért, mert ez kijár az erősebbiknek, fogadni fogsz még rá és nyerni fogsz rajta, és akkor sem mozdul, de ha feljön egyszer a víz, az könnyűszerrel továbbviszi, sodorni fogja valahová, ahonnan minden ered, amíg csak ötlet- vagy sorsszerűen jönnek nem látja megint letenni, hogy ismét kezdetét vegye a szerencsétlen próbálkozások sora, s ha békén is hagyná valaki, épp elegen lennének azok, akik nem hagynák, még az a jó, hogy itt van, itt legalább csoportosulhat köré történés, leköpi a kinyúló gyökerét, de ezzel nem sokra jutnak, önnönmagadat köpöd le, pribék, ha az elmúlhatatlan gyökerére köpsz, előbb ég le a fejed fölül a tető, mint hogy ezt feltűzeld! Másolatot készít magáról az idő, s ezt veszi hozzá mértéknek, ez lesz itt a küszöb annak, aki belőle érkezik, és errefelé tér. Áll az a szürke színű tükröződés a levegőben, vagy emészti, hajtja valami, ahogy nyúlványaival a nap, az este után kígyózik, semmi sietség ugyan, a gyalogló nem tér le miatta az ösvényről, még hátra is pillant kényelmesen, ahogy a megtett utat mérlegelné, hosszú pillantást küld visszafelé, puskalövésnyire, mintha búcsúzkodna, nem tudni kitől és azt sem, hogy miért, semmi sem utal arra, hogy netán tragédia vagy katasztrófa lengene felette, piros kookás inge akár egy váratlanul felkapott asztalkendő, és megy tovább az ösvényen, amelyről nem lehet megállapítani, hogy hová vezet, csapás, akár a világ többi hasonló csapása, egészen lokális és időszakos használatra szánták, de lehetséges, hogy évről évre kiújul, sejtet valamit az állandóságból vagy az öröklétből, nemzedékeket ismer a helye, ám az is lehetséges, hogy semmi, céltalan kacskaringó csak a víz mellett, s mire kimondanánk, elenyészett, egyszerre nincs tovább az ember sem, a mélyúton nekivágott a partoldalnak, s mi bizonyossága marad annak, hogy valaha is ott járt vagy hogy egyáltalán létezik valaki olyan számára, aki hamarosan továbbindul innen — merőben más a helyzet a göröngyöket hullámzó kerttel, ez a lenti szürke amannak a fentinek a párja, valahol keményen mé-

regethetik egymást, de ebből is csupán a feszültséget érezni, mert semmi szikrázás, semmi nyilvánvaló jele az ellentétnek, az egész más síkban zajlik le, nem az emberiben, sokára vagy sohasem fokozódik fel érzékelhetőre a lenti meg a fenti, és mindössze közöttte, egy vékony sávban zajlik az, ami életszerű vagy köze van a mindennapi létezéshez: a fal aljának hűvöse vagy az árnyék képezhetné ugyan vetületét, s ez a tartomány elérhetné az eresz magasságát is; az otthonos és bemért tér, amelyben elmúlik vagy túlságosan is elhúzódik az élet, felhevül a délután, úgyhogy rá kell térnünk jövőtelünk céljára, céltalan fordul benne céltalanhoz, a szem, amely megállapodik, visszatér a forralt tej emlékéhez, s ennek sebesen helyet kell valahol szorítani, bár a dolgok menete egyáltalán nem kedvez az emlékeknek, csupa feszélyezettség és különös megszakadása a kapcsolatoknak, amelyek egykor még táplálni és melegíteni voltak képesek, és mindez váratlanul a természetre hárul, a közönyös és tágas szférára.

— Ég veletek! — kiálthatnék itt fel, besodródva valahol a látomás, a látvány és az érzékelés közepe felé, magam is szürkén, mint amikor az őszi hajnalon megjön az első köd, annyi elnyűhetetlen nyári vihar után egyszerre hogyan is lesz ekkora nyugalom, mintha meghalt, vagy legalábbis nagyon mélyre üledett volna a hang, csupán elhalt? A zengés? Valakinek ezt is ki kellett mondania először, amikor messze innen kezdtek első ízben elnémulni a vizek, s a csukázó szigonyt örökre le lehetett szúrni a kerítés tövébe, viselje gondját ezentúl a rozsda, és minden hirtelen apadni kezdett, szinte zuhant, majd nagy erővel a fenékhez csapódott, egyszer, majd még egyszer, s többé már nem jaidult.

Szárazra ér a tenger csillaga is.

(Folytatjuk)